

УДК 351

DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2023.3.23>**Т. С. Яровой**

доктор наук з державного управління, доцент,
завідувач кафедри національної безпеки, менеджменту та публічного адміністрування Чернігівського інституту Інформації, бізнесу і права
ЗВО «Міжнародний Науково-технічний університет
імені академіка Юрія Бугая»
ORCID ID: 0000-0002-7266-3829

О. Г. Бондаренко

доктор наук з державного управління доцент,
начальник кафедри оперативного мистецтва оперативного факультету
Національної академії Національної гвардії України
ORCID ID: 0000-0003-1755-3333

РЕАЛІЗАЦІЯ ЦИВІЛІЗОВАНОГО ЛОБІЗМУ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ: ПИТАННЯ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ

Стаття присвячена цивілізованому лобізму у сфері публічного управління та адміністрування. Обґрунтовано, що лобістська діяльність в Україні здійснюється безконтрольно та підживлює корупцію. У зв'язку з цим, виникла реальна потреба у виокремленні та систематизації сучасних проблем реалізації лобістської діяльності в системі публічного управління в Україні з метою вирішення таких проблем. Нині, в умовах відсутності закону, який би врегульовував лобізм, лобістську діяльність, в Україні процвітає тіньовий лобізм, який ототожнюється з корупцією. Серед популярних методів вітчизняного прихованого лобіювання виділяють такі, як: впровадження агентів впливу в структури компаній-конкурентів і апарат профільних відомств; нав'язування конкурентам свідомо неефективних (але зовні перспективних) об'єктів лобістського впливу; перетягування суб'єктів політичного процесу на свою сторону не тільки переговорами, а й силою; участь в судових позовах, гра на протистоянні депутатів і позапарламентських активістів їхньої партії тощо.

Під терміном «лобізм» пропонується розуміти механізм реалізації інтересів громадян та суспільства, який функціонує шляхом здійснення взаємодії зазначених груп з владою у всіх її проявах. Лобіювання розглядається як дієвий прояв лобізму, що здійснюється в рамках нормативно-правового поля, реалізуючи на практиці прагнення груп тиску щодо впливу на органи державної влади для забезпечення інтересів громадян та суспільства в законослухняний і підзвітний суспільству спосіб. Лобістська діяльність у цьому контексті являє собою професійну діяльність суб'єктів лобіювання, що здійснюється в нормотворчій та державно-управлінській діяльності і спрямована на прийняття органами державної влади України, органами місцевого самоврядування України, іншими суб'єктами владних повноважень, їх посадовими та службовими особами, депутатами усіх рівнів, рішень, що відповідають інтересам замовника лобістських послуг. Окрему увагу присвячено проявам лобізму та різновидам лобіювання.

Ключові слова: публічне управління; цивілізований лобізм, лобізм в публічному управлінні, нормативно-правове регулювання, парламентар, парламентська діяльність, представництво інтересів.

Обґрунтування обраної теми дослідження. Неврегульованість інституту лобізму в Україні призводить не лише до існування даного інституту поза норматив-

но-правовою базою, а й створює реальні загрози державній безпеці. Лобістська діяльність реалізується зараз в Україні безконтрольно та підживлює корупцію. Лобізм як суспільно-політичний феномен та лобіювання як інструмент реалізації

на практиці прагнень груп тиску, тривалий час перебуває в полі зору науковців. При цьому деякі науковці використовують дефініцію «лобізм», інші «лобіювання», треті – «лобістська діяльність». Аналіз вітчизняної та зарубіжної наукової літератури з політології, державного управління та права демонструє вражаюче розмаїття підходів до окреслення зазначених понять. Ряд науковців ототожнює зазначені терміни, дехто – розмежовує, чи навіть протиставляє їх, як альтернативні. Якщо вітчизняні дослідження лобізму за рідкісними винятками беруть свій початок з другої половини ХХ століття, то США та західноєвропейських країнах науковий інтерес до цього явища спостерігався значно раніше. Сучасна вітчизняна наукова спільнота рішуче надолужує цю прогалину. За останні 20 років світ побачили дослідження В. Ф. Нестеровича, В. В. Сумської, О. В. Дягілева, О. М. Войнич та ряду інших вчених в галузі політології, державного управління. В рамках законотворчого процесу з'явилися декілька законопроектів, покликаних врегулювати вітчизняну лобістську діяльність. Водночас, багатоманітність підходів до лобізму як явища, розбіжність в окресленні науковцями сфери функціонування лобістів, відсутність регуляторного законодавства, що закріплювало б згадані поняття – все це свідчить про необхідність проведення системного дослідження, наведення конкретизованих пропозицій щодо закріплення тих чи інших дефініцій у відповідному нормативно-правовому акті.

Метою статті є теоретичне обґрунтування та систематизація проблем реалізації цивілізованого лобізму у сфері публічного управління, а також визначення поняття «лобізм» та супутніх йому понять на основі аналізу наукових розробок вітчизняних і зарубіжних дослідників та вітчизняних законотворчих ініціатив, спрямованих на врегулювання лобістської діяльності.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Проблематиці дослідження лобізму в цілому та окремих особливостей природи лобізму, ролі лобізму у сучасному суспільстві, присвячували свою увагу ряд вітчизняних та зарубіжних вчених. Під-

ґрунтам для даного дослідження стали окремі ідеї, напрацювання В. Андрущенка, А. Бентлі, А. Болла, О. Барвіна, Дж Беррі, В. Бебика, Д. Богуша, О. Войнич, О. Бондоренка, О. Гросфельд, О. Дягілева, А. Євгенієвої, М. Лендьєла, Р. Мацкевича, В. Нестеровича, А. Онупрієнко, О. Порфірович, В. Ровного, В. Сумської, Є. Тихомирової, В. Федоренка, Т. Ярового та інших дослідників. Окрему увагу присвячено аналізу відповідних дефініцій, запропонованих у проектах законів, покликаних врегулювати лобістську діяльність в Україні, що були опубліковані за роки незалежності.

Основний зміст дослідження. Дослідження сутнісного змісту термінології лобістської діяльності бере свій початок з розгляду так званих «груп інтересів», або «груп тиску». В сучасній політичній та державно-управлінській науці основи вивчення теорії зацікавлених груп заклав Артур Бентлі у своїй науковій праці 1908 року «Процес управління» [1.]. Артур Бентлі аналізує групу як базову одиницю суспільства, а політичне співтовариство в цілому розглядає як сукупність різних «груп інтересів». У розумінні А. Бентлі група - «це об'єднання громадян, що розглядається не як абстрактна одиниця суспільства, а як масова діяльність, яка не пов'язує індивіда участю тільки в одній групі, а допускає його діяльність і в багатьох інших. Немає такої групи, у якої не було б свого інтересу, групи без інтересу не існують. Суспільство – це не що інше, як сукупність різних груп інтересів, а їх кількість обмежується лише одним показником – інтересами, заради яких вони створені і діють» [2] При цьому вчений зазначав, що саме держава здійснює функцію підтримки балансу між групами інтересів. Цікаво, що таке визначення суспільства в цілому не суперечить вітчизняному визначенню, що наводиться у Великому тлумачному словнику сучасної української мови: суспільство – це сукупність людей, об'єднаних певними відносинами, обумовленими історично змінним способом виробництва матеріальних і духовних благ [3].

Надалі концепція А. Бентлі активно розвивалася Д. Труменом, який наводив уточнене визначення поняття «група інте-

ресів». Американський політолог виділяв категорію «політичні групи», яка в сучасній політичній науці повністю синонімічна терміну «групи тиску» («groups of pressure») – зацікавлені групи, які здійснюють тиск на державні структури [3]. В рамках концепції Д. Трумена групи інтересів використовують весь спектр демократичних інструментів з метою прийняття максимально вигідного для себе рішення, взаємодіючи при цьому з представниками політичних партій, законодавчої, виконавчої і судової гілок влади, переважно використовуючи два способи впливу на владні структури: створення вигідного для себе громадської думки і безпосереднє переконання державних службовців і парламентаріїв [3]. На переконання Д. Трумена, така гостра конкуренція груп позитивно позначається на підтримці стабільності політичної системи.

Р. Міллс відзначав, що те, «що для одного є рівновагою, для іншого – справедлива її відсутність» [4]. Американські політологи У. Домхофф, Р. Уотсон і ін. дотримувалися схожих позицій, відзначаючи, що лише незначна меншість американських громадян може впливати на напрямок і характер внутрішньої і, особливо, зовнішньої політики держави. Таким чином, радше варто говорити про використання інструментів тиску на державу з боку активних груп, аніж всього суспільства в цілому.

Враховуючи напрацювання вітчизняних та зарубіжних науковців та беручи до уваги необхідність унормування максимальної кількості існуючих проявів лобістської діяльності, пропонуємо наступні дефініції:

Лобізм – це механізм реалізації інтересів громадян та суспільства, який функціонує шляхом здійснення взаємодії зазначених груп з владою у всіх її проявах. Прояви лобізму можна класифікувати за рядом критеріїв, а саме:

- За масштабом (локалізацією): внутрішній (загально-державний) і зовнішній лобізм (міжнародна арена).

- За напрямом впливу Down-up та Up-down (на загально-державному рівні); експорт тиску та імпорт тиску (на міжнародній арені).

- За принципом дії (безпосередній та опосередкований).

- За швидкістю реакції: повільний та швидкий.

- За тривалістю впливу: оперативно-тактичний (разова або короткочасна дія) та стратегічний (багаторазова, довготривала дія). [5].

Лобіювання – є дієвим проявом лобізму, що здійснюється в рамках нормативно-правового поля, реалізуючи на практиці прагнення груп тиску щодо впливу на органи державної влади для забезпечення інтересів громадян та суспільства в законослухняний і підзвітний суспільству спосіб [5].

Залежно від того, на чю користь має бути вирішено питання, лобіювання може ділитися на різновиди, а саме:

- лобіювання різних соціальних структур: громадських організацій, рухів, партій, груп, прошарків (профспілки, антивоєнні і екологічні рухи, підприємницькі союзи тощо);

- відомче лобіювання – лобізм органів державної влади (центральні та місцеві), галузеве «проштовхування» тих чи інших інтересів (так, у Верховній Раді України існують так звані «відомчі депутати», які лобіювали і лобіюють на користь, наприклад, енергетичного, агропромислового або військово-промислового комплексів тощо);

- регіональне лобіювання – вплив на владу з боку представників областей, які вміють "пробити" опір і проштовхнути потрібне рішення для регіонів.

- іноземне лобіювання – вплив зарубіжних «груп тиску» або національних громад на ті чи інші державні органи з метою отримання від них певних рішень.

Лобістська діяльність – це професійна діяльність суб'єктів лобіювання, що здійснюється в нормотворчій та державно-управлінській діяльності і спрямована на прийняття органами державної влади України, органами місцевого самоврядування України, іншими суб'єктами владних повноважень, їх посадовими та службовими особами, депутатами усіх рівнів, рішень, що відповідають інтересам замовника лобістських послуг [5].

Розглянемо наукові підходи до проблем розвитку лобізму та лобістської діяльності

в Україні. В умовах же економічної, політичної і духовної кризи, перехідних періодів, непередбачуваності, коли кожен прошарок, клас, група прагнуть «увірвати» саме зараз, лобізм виходить з цивілізованих рамок і набуває більше мінусів, чим плюсів. Приватний бізнес, міняючи структуру економіки, міняє і форми лобювання своїх проектів в органах влади, доводячи їх до витончених злочинів і прямого підкупу. Якщо раніше в умовах адміністративно-командної системи управління незаперечне перше місце в обмеженому лобістському змаганні займали галузеві лобі, то тепер все більше і більше торговельно-фінансовий капітал. Найсильніші лобісти, здатні впливати на уряд, президентські структури і парламент [6]. Коло його інтересів: максимальна лібералізація зовнішньо-економічної діяльності, злам протекціоністських бар'єрів для ввезення до країни імпорتنих товарів, приватизація промисловості, введення приватної власності на землю. Збиток від такого лобізму, позбавленого обкреслених законом рамок, визначити вельми непросто. І коли представник влади одночасно є і депутатом, і представником лобістського угруповання, провести в його діях грань між протекціонізмом, лобізмом і корупцією практично не представляється можливим [6].

Що стосується безпосередньо терміну «лобізм», то він в англійських країнах застосовувався з 1883 року в тому ж значенні, що і «лобіювання», тобто для позначення різновиду корупційних діянь при прийнятті нормативно-правових актів органами державної влади [7]. Однак, у вітчизняній науковій школі, ці дефініції розглядаються і як тотожні, і як різні, і навіть – як взаємовиключні. Так, наприклад, В. Ф. Нестерович у своєму дослідженні «Конституційно-правові аспекти лобювання у правотворчому процесі України», дефініції «лобізм» та «лобіювання» водночас і ототожнює і протиставляє. Зокрема, дослідник зазначає, що використання терміну «лобізм» є «наслідком запозичення російської традиції, де у наукових працях вчених з даної проблематики, ще з радянських часів, домінуючу роль у застосуванні отримала саме ця лексична форма базового поняття».

Натомість він пропонує «більш коректно вживати, зокрема як юридичну категорію, ту форму, що використовується у нормативно-правових актах – «lobbying», яка з англійської мови на українську перекладається як «лобіювання» [8]. Ми не можемо погодитись з таким підходом, оскільки з точки зору державного управління лобізм це скоріш механізм реалізації інтересів громадян, тоді як лобювання – практичний прояв лобізму в рамках нормативно-правового поля.

Неодноразово тема лобізму піднімалася в правотворчому процесі. Так у проекті Закону «Про правовий статус груп, об'єднаних спільними інтересами (лобістських груп) у Верховній Раді України» (1999 р.) поняття «лобіст» взагалі відсутнє, проте у ст. 1 цього законопроекту використовується категорія «група об'єднана спільними інтересами (лобістська група)», під якою розуміється об'єднання громадян України, що представляє певні економічні й соціальні інтереси зацікавлених верств і груп населення та має право легальними шляхами впливати на формування законодавства України [9]. Зважаючи на те, що зазначений законопроект був одним з перших у вітчизняному правотворчому процесі щодо унормування лобізму, навіть таке окреслення дефініцій у ньому можна вважати суттєвим досягненням.

Вітчизняний конституціоналіст О. В. Дягілев у своєму дослідженні «Правовий інститут лобювання: конституційно-правовий аспект» розділяє дефініції «лобізм» та «лобіювання», розглядаючи їх у юридично-інституціональному сенсі. Зокрема, під лобізмом він пропонує розуміти «сукупність політичних норм, які вимагають правової легалізації, базуються на невід'ємному конституційному праві громадян на участь в управлінні державними справами і регулюють відносини на законодавчому рівні, що виникають у процесі відстоювання громадянами своїх, або репрезентованих ними інтересів шляхом незаборонених законом методів впливу на органи державної влади й органи місцевого самоврядування» [10]. При цьому лобювання дослідник характеризує як «процес впливу (тиску) громадян або їх груп (об'єднань), що мають бути зареє-

стровані в спеціальному порядку, на певні нормативно визначені органи державної влади і органи місцевого самоврядування з метою сприяти прийняттю рішень в інтересах указаних осіб, їх груп (об'єднань), або тих, чиї інтереси вони презентують». Також О. В. Дягілев виокремлює «лобістську діяльність» («лобістські дії»), як «більш вузьке, видове поняття, яке визначає безпосередні дії лобістів, використання ними конкретних засобів впливу» [10]. Відзначаючи в цілому раціональний поділ супутніх дефініцій, все ж вважаємо за належне розглядати лобізм не як просту сукупність політичних норм, а як механізм реалізації інтересів громадян та суспільства, який функціонує шляхом здійснення взаємодії зазначених груп з владою у всіх її проявах.

Дослідниця лобіювання В. В. Сумська також розділяє поняття «лобіювання» та «лобістська діяльність». Зокрема, вона зазначає наступне «Ототожнювати поняття «лобіювання» й «лобістська діяльність» недоцільно, оскільки вони несуть у собі різне смислове навантаження. Лобіювання варто розглядати як певний суспільний феномен, суспільно-політичний інститут, а лобістську діяльність як прояв лобіювання, утілений у конкретні дії осіб» [11]. Частково погоджуючись з дослідницею, стосовно відмінності змісту даних понять ми, однак, вважаємо, що лобіювання є дієвим проявом лобізму, який і являє собою відповідний механізм реалізації інтересів громадян та суспільства.

Немає однак узгодженості серед дослідників і в контексті окреслення сфери застосування лобіювання. Частина авторів характеризують лобіювання як механізм впливу виключно (або переважно) на законотворчу діяльність парламенту. Так, у проекті Закону України «Про діяльність лобістів у Верховній Раді України» було запропоновано наступну дефініцію: «лобіст – це зареєстрований у Верховній Раді України в передбаченому законом порядку громадянин України, який на платній або безоплатній основі від імені та в інтересах юридичної особи (клієнта), в межах і у спосіб, не заборонених законодавством України, здійснює вплив на суб'єктів, перелік яких визначений законом, з метою впливу на

розробку, обговорення і прийняття проектів законів України та інших рішень Верховної Ради України» [12]. Трішки ширшу сферу діяльності лобізму окреслює законопроект 2016 року. «Лобізм – професійна діяльність суб'єкта лобізму, спрямована на просування законів, інших нормативно-правових актів, їх проектів під час процесу розробки, прийняття, скасування або зміни їх органами державної влади України, органами місцевого самоврядування України, іншими суб'єктами владних повноважень України, їх посадовими та службовими особами, депутатами усіх рівнів; представництво та захист інтересів замовника послуг з лобізму» [13].

Водночас, ряд дослідників схиляються до значно ширшого обсягу діяльності лобістів. Зокрема, В. Ф. Нестерович з цього приводу зазначав наступне: «обмеження змісту даного поняття виключно впливом на законодавчу діяльність парламенту, не відображає справжній стан цього політико-правового феномену, оскільки сучасний інститут лобіювання як *de facto*, так і *de jure* вже давно вийшов за межі впливу лише на законотворчість вищого представницького органу держави. У пропорціях лобістського впливу інші органи державної влади, насамперед урядові установи, а також органи місцевого самоврядування не поступаються парламенту» [8]. Ми схильні погодитися з зазначеною позицією, адже навіть за відсутності належного правового регулювання, діяльність лобістів проявляється в якості впливу на прийняття тих чи інших рішень як органами державної влади України, так і органами місцевого самоврядування України, іншими суб'єктами владних повноважень, їх посадовими та службовими особами, депутатами усіх рівнів. Більш того, за масштабом (локалізацією) можна виділити як внутрішній (загально-державний), так і зовнішній лобізм (той, що реалізується на міжнародній арені). Все це вимагає від нас окреслення доволі широкого спектру діяльності, її структуризації та унормування, чому має передувати формулювання відповідних авторських дефініцій «лобізму», «лобіювання» та «лобістської діяльності». Крайнім виявленням негативного аспекту лобізму можуть бути

незаконний тиск на представників влади, хабарництво, корупція, за допомогою яких приймаються управлінські рішення в інтересах певних груп чи осіб. Негативне ставлення до лобізму сформувалося внаслідок саме такої практики «впливу» на управлінські рішення [14]. Разом з тим, на це також звертає увагу Ю. Ганжулов. Термін «лобізм» асоціюється з поняттям протекціонізму, підкупу державних службовців і депутатів, коли спостерігається «ототожнення механізму лобіювання як сукупності силових методів і корупційних дій для досягнення мети» [15].

На думку В. Головки, у зв'язку з тим, що в Україні питання лобізму на законодавчому рівні так і не врегульоване, це є перепорою в боротьбі з корупцією [16].

Особливістю українського лобізму – на відміну, від розвинених країн світу – є те, що вітчизняні представники великого бізнесу намагаються особисто лобіювати свої інтереси у вищому законодавчому органі, тому трапляються випадки, коли український лобіст поєднує в одній особі замовника і виконавця. Саме в демократичних системах створюється передумова для виникнення лобізму: велике розмаїття інтересів та політичний плюралізм, що уможлиблює доступ до влади [17]. Водночас, слід звернути увагу, що нормативно-правове регулювання інституту лобізму сприятиме зміни суспільної думки щодо даного феномену та визначить межі та можливості реалізації лобістської діяльності. Адже від врегулювання інституту лобізму залежить і якість та користь лобістської діяльності. В багатьох країнах світу існує на законодавчому рівні інститут лобізму, який спрямований на забезпечення прийняття важливих державно-управлінських рішень з урахуванням вимог громадськості, крім того, лобісти як представники приватного сектору сплячують подати і ведуть відкриту діяльність. Досвід розвинених країн, у тому числі Великої Британії, Німеччини, Франції, Сполучених Штатів Америки, Австралії доводить, що лобістська діяльність стала дієвим інструментом впливу суспільства на публічну владу. З одного боку, лобіювання забезпечує репрезентацію інтересів більшості груп інтересів, надаючи можливість навіть невеликим

громадським об'єднанням, які не мають значних ресурсів й інших можливостей впливати на владу, долучитися до процесу ухвалення державно-управлінських рішень і формування державної політики. З другого боку, лобіювання забезпечує органи публічної влади інформацією про різні соціальні проблеми, надає експертні оцінки державних проектів, що розробляються. Таким чином, уряди і парламенти розвинених країн зацікавлені в існуванні груп інтересів і заохочують їх представництво до співпраці. Це дає змогу урядовцям, з одного боку, зекономити ресурси для збирання інформації та проведення експертизи, а з іншого – заручитися підтримкою громадськості в процесі реалізації основних засад державної політики. Однією із загроз державній безпеці також слід розглядати інститут лобізму, який не має свого нормативно-правового закріплення, законопроект «Про Лобізм» має визначати правові та організаційні засади здійснення лобізму в Україні, його мету та організаційні основи діяльності. Окрім того, ключовим елементом законопроекту має бути пропозиція стосовно створення Національної ради України з питань регулювання лобізму (далі – Рада). Рада повинна бути конституційним, постійно діючим колегіальним центральним органом виконавчої влади, що буде здійснювати свою діяльність з метою забезпечення національної безпеки України, у процесі реєстрації та нагляду за лобістською діяльністю. Закон має бути прийнятий з урахуванням інтересів національної безпеки України [18].

Висновки. Інтереси суб'єктів лобізму, що формують цілі цього явища, нерозривно пов'язані з його функціями. Більшість цілей лобіювання в сучасній Україні лежить у площині перерозподілу економічних ресурсів. Вже сьогодні політикам найвищого рівня, лідерам фінансово-промислових груп доводиться діяти, коригувати свої цілі (хай навіть поки що – декларовані) з урахуванням реакції громадськості. Надалі ця тенденція лише посилюватиметься. Аналіз наукових досліджень та політичних подій сьогодення дає всі підстави вважати, що за час, поки в Україні сформується належне регуляторне

законодавство, цілі та функції вітчизняного лобізму суттєво змістяться в бік компромісу з громадськістю.

З огляду на зазначене, можна констатувати, що:

по-перше, лобістська діяльність є об'єктивним суспільним феноменом, який існує незалежно від наявності правового регулювання. Відсутність такого регулювання не знищує лобізм, а просто виводить в тінь, сприяючи процвітанню його негативних проявів, зокрема – корупційної складової;

по-друге, розвинені країни світу: США, Велика Британія, Японія, Німеччина, Австралія, не лише мають врегульований інститут лобізму, але й активно використовують лобістську діяльність у межах геополітичного протистояння з іншими країнами, у такий спосіб лобізм виступає інструментом сучасної гібридної війни;

по-третє, інститут лобізму має бути врегульований з урахуванням інтересів національної безпеки.

Відповідно, необхідно розробити та прийняти Закон України «Про лобізм», покликаний врегулювати лобістську діяльність, з урахуванням інтересів національної безпеки України.

Список використаної літератури:

1. Яровой Т. С. Лобізм: визначення поняття в рамках теоретико-дискусійного поля та нормотворчого процесу. Публічне Урядування. Київ. 2018. С. 276–285.
2. Bentley A. The Process of Government. Cambridge. 1967. P. 199., с. 199
3. Truman David B. The Govermental Process. NY. 1968., с. 67
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. VIII, 1728 с., с. 44
5. Яровой Т. С. Лобізм: визначення поняття в рамках теоретико-дискусійного поля та нормотворчого процесу. Публічне Урядування. Київ. 2018. С. 276–285.
6. Кумс К. Лоббизм и его регулирование: советы британского эксперта. Бизнес и политика. 1994. № 1.
7. The Oxford English dictionary. Being a corrected re-issue with an introduction, supplement and bibliography of a new English dictionary on historical principles / [ed. by James A.H. Murray, Henry Bradley, W.A. Craigie, C.T. Onions]. – Volume VI. – Oxford: Clarendon Press, 1970. – 820 p., с. 376
8. Нестерович В. Ф. Конституційно-правові аспекти лобіювання у правотворчому процесі України : Дис... канд. юрид. наук: 12.00.02 - 2008. – 212 с.
9. Про правовий статус груп, об'єднаних спільними інтересами (лобістських) груп у Верховній Раді України: Проект Закону України від 3 листопада 1999 року № 3188-1 // Офіційний сайт Верховної Ради України. – URL: <http://www.rada.gov.ua>.
10. Дягілев О. В. Правовий інститут лобіювання: конституційно-правовий аспект : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / Дягілев Олексій Володимирович ; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. Х., 2010. 221 с.
11. Сумська В. В. Інституціоналізація лобіювання в державному управлінні України.- Дисертація канд. наук з держ. упр.: 25.00.01, Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Харків. регіон. ін-т держ. упр. Харків, 2014. 200 с.
12. Про діяльність лобістів у Верховній Раді України: Проект Закону України від 9 листопада 2003 року № 8429 // Сайт Лабораторії законодавчих ініціатив. – URL: http://www.parlament.org.ua/index.php?action=draft &draft_id=1983
13. Про лобізм: Проект Закону України від 21 лютого 2017 № 5144 // Офіційний сайт Верховної Ради України. – URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60052
14. Виговський Д. Суть лобізму як категорії політичної науки. Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. 2008. Випуск 20. С. 42-48.
15. Ганжуров Ю. Парламентське лобіювання в контексті політичної комунікації. Політичний менеджмент. 2005. № (13), с. 51.
16. Головка В. Становлення лобізму в Україні: проблеми законодавчого регулювання. Гуманітарний журнал. 2012. № 4. URL: <http://journals.uran.ua/index.php/wissn003/article/view/4939>.
17. Вітвіцький С. С., Южека Р. С. Міжнародний досвід розвитку інституту лобізму та проблема його легалізації в Україні. «Молодий вчений». Серія: Юридичні науки. 2015. № 2 (17), с. 736.
18. Яровой Т. С. Лобізм: механізм відстоювання інтересів громадян, чи інструмент втручання у внутрішню політику держави? аналіз проблеми та шляхи її

вирішення. Правове регулювання лобіювання в Україні: проблеми та перспективи: матеріали круглого столу (м. Київ,

24 квітня 2019 р.) / [ред. кол.: Мищак І. М., Телькінен Т. Е., Яровой Т. С.]. Київ: «Видавництво Людмила», 2019. С. 10–18.

Yarovi T., Bondarenko O. Implementation of civilized lobbying in public administration: issues of theory and practice

The article is devoted to civilized lobbying in the field of public administration. It is substantiated that lobbying activities in Ukraine are carried out without control and fuel corruption. In connection with this, there was a real need to identify and systematize modern problems of implementing lobbying activities in the system of public administration in Ukraine in order to solve such problems. Currently, in the absence of a law that would regulate lobbying, lobbying activities, shadow lobbying, which is equated with corruption, is flourishing in Ukraine. Among the popular methods of domestic covert lobbying, such as: the introduction of agents of influence into the structures of competing companies and the apparatus of specialized departments; imposing deliberately ineffective (but outwardly promising) objects of lobbying influence on competitors; pulling the subjects of the political process to their side not only through negotiations, but also by force; participation in lawsuits, playing in the confrontation of deputies and extra-parliamentary activists of their party, etc.

The term "lobbyism" is used to understand the mechanism of realizing the interests of citizens and society, which functions through the interaction of the specified groups with the government in all its manifestations. Lobbying is considered as an effective manifestation of lobbying, which is carried out within the framework of the regulatory and legal field, realizing in practice the aspirations of pressure groups to influence state authorities to ensure the interests of citizens and society in a law-abiding and socially accountable manner. Lobbying activity in this context is the professional activity of lobbying subjects, which is carried out in rule-making and state management activities and is aimed at acceptance by the state authorities of Ukraine, local self-government bodies of Ukraine, other subjects of power, their officials and officials, by deputies of all levels, decisions that correspond to the interests of the customer of lobbying services. Particular attention is paid to manifestations of lobbying and types of lobbying.

Key words: *public administration; civilized lobbying, lobbying in public administration, normative and legal regulation, parliamentarian, parliamentary activity, representation of interests.*